۸

کانون محبت

رهنمودهای اخلاقی پیامبر اعظم درباره خانواده

سید حسین اسحاقی

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

ص: 41

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

كانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأكُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَكَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الاْءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

مشخصات کتاب

کانون محبت (رهنمودهای اخلاقی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله درباره خانواده)

کد: 1087

نویسنده: سیدحسین اسحاقی

ویراستار: محمدصادق دهقان

تهیه کننده: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

ناشر: کتاب طه

چاپ: زلال کوثر

نوبت چاپ: اول / 1385

شمارگان: 2500

بها: 20000 ریال

نشانی: قم، بلوار امین، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

پست الکترونیکی: Email: IRC@IRIB.ir

تلفن: 0251-2919670 دورنگار: 2915510

شابک: 3-4-96873-964ISBN: 964-96873-4-3 \

ص: 1

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.

3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]».(3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

ص: 41

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَهً مَشْکُورَهً تَصِلُ بِها نِعْمَهَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.» (1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.» (2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد. (3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ. (4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ يُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.[(1)]

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." (class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

ص: 38

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.[1]

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظّا غَليظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97."
(class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

ص: 41

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

ص: 49

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّهُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّهَ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظّا غَليظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

ص: 56

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1) هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد. (3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." (class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

دیباچه

خانواده در اسلام از جایگاه والایی برخوردار است به گونه ای که نخستین کلاس تربیتی افراد شمرده می شود. گرچه در تربیت افراد، عوامل محیطی و مانند آن نیز مؤثر است، ولی به یقین، در رتبه جایگاه نهاد خانواده نیستند. ازاین رو، اسلام، دستورها و راهکارهای دقیق و سنجیده ای درباره چگونگی تربیت خانوادگی دارد.

از آنجا که مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، امسال را به نام مبارک خاتم الانبیاء، پیامبر اعظم صلی الله علیه و آلهآراسته است، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما به سفارش دبیرخانه شورای معارف سیما و همکاری جناب آقای فارسیحانی بر آن شد تا مجموعه ای از رهنمودهای پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله را در موضوع خانواده فراهم آورد و از آن برای انجام مسابقه های دینی، به تقویت رفتار محمدی صلی الله علیه و آله میان خانواده های جامعه اسلامی یاری رساند.

در پایان از بخش فوریت های پژوهشی اداره کل پژوهش به ویژه آقایان مظهری، بهرامیان و آقاجانی که در کوتاه ترین زمان ممکن در تهیه و تنظیم این اثر کوشیدند، سپاس گزاریم و دیدگانمان را همواره به سوی رهنمودهای سودمند خوانندگان می گشاییم.

انه ولی التوفیق

اداره کل پژوهش

مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

ص: 3

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.[1]

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأْکُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاهً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الاْءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

پیش گفتار

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، نعمت های الهی را گرچه کم بود، بزرگ می شمرد و هرگز نکوهش نمی کرد. برای مسائل مادی و دنیوی عصبانی نمی شد. خنده او تبسم بود، نه قهقهه، به بزرگ هر قومی احترام می گذاشت. هنگامی که وارد جمعی می شد، محل نشستن خود را آخرین نقطه مجلس قرار می داد. به گونه ای برخورد می کرد که هر کسی می پنداشت محبوب ترین فرد نزد پیامبر، خود اوست. هر کسی از او حاجتی می خواست، یا آن را انجام می داد یا با زبان خوش، او را رد می کرد. برای مردم، پدر بود و همه نزد او مساوی بودند. مجلس او مجلس حلم و حیا و صدق و امانت بود و در آن مجلس صداها بلند نمی شد. به پیران احترام می گذاشت و به کودکان محبت و ترحم می کرد. گشاده رو، نرم خو و خوش برخورد بود. خشونت، ناروا گویی، عیب جویی و ستایش گری نابجا در نهاد او نبود. نسبت به آنچه نمی خواست، به جای انتقاد، تغافل می کرد و می گذشت. کسی را از خودش ناامید نمی ساخت.

اهل جدال، چانه زنی و سرگرم شدن به حرف های بیهوده نبود. کسی را نکوهش نمی کرد. جز در اموری که امید پاداش بود، سخن نمی گفت. هنگام خنده، با مردم می خندید و هنگام تعجب و تحسین نیز آنان را همراهی می کرد. اگر کسی که ناآشنا و غریب بود، در گفتار و رفتار به حضرت جفا می کرد، او را تحمل می کرد. تا گفتار کسی از حق تجاوز نمی کرد، سخن او راقطع نمی کرد و هنگامی که می دید سخنان کسی از مرز حق می گذرد یا با نهی خود و یا با ترک جلسه، سخن او را

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]».(3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «كانَ رَسُولُ اللّهِ يَأكُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، كَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَكَلَهُ وِ اِذَا كَرِهَهُ تَرَكَهُ وَ لا يُحَرِّمُهُ عَلَى غَيْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْكُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مكارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مكارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت». (1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.» (2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.» (3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاةِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

قطع می کرد. مانند بردگان، روی زمین می نشست. با دست خودش، کفش خود را پینه می کرد. به اهل خانه می فرمود: «پرده ای را که در آن تصویر است، از جلوی چشم من بردارید».

از خوف خداوند، بسیار می گریست. هماره به ذکر الهی مشغول بود. هر روز هفتاد مرتبه استغفار می کرد. سخی ترین و راست گوترین، باوفاترین و نرم خوترین مردم بود. هرچه داشت، در راه خدا می داد و فقط به اندازه احتیاج سال، نگه داری می کرد. با فقیران می نشست و با مسکینان غذا می خورد. نسبت به فرهیختگان عنایت داشت. با خویشاوندان صله رحم می کرد، ولی به صرف خویشاوند بودن، آنها را بر کسانی که افضل بودند، ترجیح نمی داد. عذر مقصران را می پذیرفت. درخوراک و پوشاک با بردگانش یکسان بود. لحظه ای وقت خود را تلف نمی کرد. (هنگام خستگی) به باغ های اصحاب خود می رفت. نه کسی را به خاطر فقرش تحقیر می کرد و نه کسی را به خاطر قدرتش تکریم. دیر عصبانی می شد، ولی زود راضی می گشت. موعظه اش، جدی و غضبش الهی بود. در برابر حوادث از خداوند هدایت می خواست و کار را به او تفویض می کرد و به خودش تکیه نمی کرد. نمونه و مصداق روشن وَ عَلَی اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ» (ابراهیم: 12) و «أُفَوِّضُ أَمْرِی إِلَی اللّٰهِ» (مؤمن: 44) بود. لباسش را وصله می کرد. شیر حیوان را می دوشید. با بردگان غذا می خورد. نیاز خودش را از بازار می خرید. با توانگر و فقیر به طور یکسان دست

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

می داد و تا آنها دست خود را نمی کشیدند، دست خود را نمی کشید. به همه سلام می کرد و می فرمود تا آخر عمر، سلام کردن به کودکان را رها نمی کنم تا این عادت پس از من بماند. در مجلس، پای خود را دراز نمی کرد. در انتخاب میان دو کار، سخت ترین آنها را می پذیرفت. در حال تکیه دادن، غذا نمی خورد.خدابه را خلاصه می خواند. به بوی خوش معروف بود. در سفره، دست خود را به اطراف دراز نمی کرد و از پیش خودغذا برمی داشت. آب آشامیدنی را به سه نفس می نوشید. به همه مردم یکسان می نگریست. گاهی مزاح می فرمود، ولی جز حرف حق نمی زد. در نشستن رو به قبله می نشست. هرگز از کسی انتقام نگرفت، بلکه او را می بخشید.

اگر سه روز، یارانش را نمی دید، سراغشان را می گرفت؛ اگر مسافر بود، در حقش دعا می کرد و اگر بیمار بود، از او عیادت می کرد و اگر سالم بود، به دیدارش می رفت. مردم را با احترام نام می برد (با کنیه و لقب). حتی نسبت به کودکان این گونه رفتار می کرد و بدین وسیله آنان را جذب می کرد. از هدایایی که به محضرش می آوردند، می خورد، ولی از صدقه نمی خورد. پس از طلوع خورشید برای کار از خانه بیرون می رفت. شارب و ناخن خود را کوتاه و آن را دفن می کرد. برای سفر، روز پنج شنبه را انتخاب می کرد و در سفر، آینه، سرمه و مسواک را همراه خود برمی داشت. راه رفتنش طبیعی بود و در سفر در سراشیبی ها، «لا اِلهَ اِلاَّ اللّهُ» و در سر بالایی ها، تکبیر می گفت. در سفر، هنگامی که جایی را برای اتراق در نظر می گرفت، هنگام انتقال دادن بار، دو رکعت نماز می خواند و می فرمود: «این قطعه زمین شاهد نماز ما باشد.» هنگام وداع با یکی از مسافران مسلمان، چنین دعا می خواند: «خداوند تقوا را

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد». (1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است. (2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند. (3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است. (4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.[1]

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.

2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

زاد شما قرار دهد و شما را به هر خیری برساند و از هر جهت کامروا باشید و دین و دنیای شما سالم باشد و با سلامت و دست پر برگردید».

از لباس سبز و سفید، شاد بود. برای روز جمعه، لباس ویژه داشت. عمامه بر سر می گذاشت و انگشتر در دست راست می کرد. لباس را از سمت راست در برمی کرد و آن را از ناحیه چپ از تن در می آورد و می گفت: «خدا را شکر که مرا لباس پوشاند تا وسیله حفظ و زیبایی ام باشد.» بر حصیر می خوابید.لباسش از پنبه بود و فقط در موارد خاص از لباس پشمی استفاده می کرد. برای نسل خود (حسن و حسین علیه السلام) در روز هفتم تولد عقیقه می کرد و به مقدار وزن موی نوزادان، نقره به فقیر می داد. بین هر دو لقمه، خدا را شکر می کرد. پس از غذا خوردن خلال می کرد. هنگام آب نوشیدن «بِسْمِ اللّه» می گفت. برای خوردن غذا، دست خود را به خوبی می شست. از غذای داغ پرهیز می کرد. (پیش از ملاقات با مردم) سیر و پیاز نمی خورد. به تنهایی غذا نمی خورد (و دیگران را مهمان می کرد).

روز عید قربان، دو حیوان می کشت: یکی از جانب خود و یکی برای آن دسته از امتش که توانایی قربانی نداشتند. هنگام تشییع جنازه، غمناک و کم حرف بود. با مقدار بسیار کمی آب (ده سیر) وضو می گرفت. مسواکش همیشه همراه و حتی زیر متکایش بود. نمازهای مستحبی اش دو برابر نمازهای واجبش بود. هنگامی که برای نماز شب بیدار می شد، ابتدا به طرف آسمان نگاه می کرد و آیات آخر سوره آل عمران را می خواند. به نمازهای مستحبی خود در ماه رمضان می افزود. هنگامی که کسی در کنار او می نشست

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد». (1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است. (2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند. (3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است. (4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

ص: 40

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَهً مَشْکُورَهً تَصِلُ بِها نِعْمَهَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1) هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

و کاری با ایشان داشت، نماز خود را کوتاه می کرد تا اگر حاجتی دارد، بگوید. در دهه سوم ماه رمضان در مسجد معتکف می شد و اگر در رمضانی موفق نمی شد، در رمضان دیگر، دو برابر آن یعنی بیست روز معتکف می شد. در دهه سوم رمضان، رخت خواب خود را جمع می کرد و نمی خوابید. برای بیدار داشتن اهل خود در شب بیست و سوم رمضان، به صورت آنان آب می پاشید. فاطمه زهرا علیهاالسلام نیز برای فرزندان خود همین کار را انجام می داد و می فرمود: «محروم کسی است که از خیر این شب محروم بماند».(1)

1- نک: علامه سیدمحمدحسین طباطبایی، المیزان، ج 6، ص 321.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأكُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَكَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

1. خدامحوری

خانواده مطلوب از دیدگاه اسلام، خانواده ای است که اعضای آن در همه کارها، رضای الهی را محور قرار می دهند و کارهای خود را با آن تنظیم می کند. هر جا که کاری را هم سو با رضایت الهی نیافتند، ترک می کنند، هرچند منافع مادی زیادی برای آنها داشته باشد. در مقابل، اگر کاری را پرمشقت، ولی مقبول الهی دیدند، زحمت هایش را به جان می خرند تا آن را به انجام رسانند. دوستی و دشمنی های اعضای چنین خانواده ای نیز تنها برای خدا خواهد بود. اگر با کسی دوستی می کند، چون او را بنده خوب خدا می داند و هم نشینی با او را مطلوب می پندارد؛ زیرا دیدار و رفتار آن دوست، او را به یاد خدا می اندازد و بر درجه یقین و حضورش می افزاید. اگر کسی را نیز از خود می راند، به این سبب است که او مسیر رحمانی را رها کرده و به جاده شیطانی وارد شده است. به راستی که رسیدن به این مقام، بسیار دشوار است و به خاطر دشواری آن، چنین آدمی را می توان از برگزیدگان خاص الهی به شمار آورد، چنان که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرماید:

وُدُّ الْمُؤمِنِ اَلْمُؤمِنَ فِی اللّهِ مِنْ اَعْظَمِ شُعَبِ الاِیْمانِ وَ مَنْ اَحَبَّ فِی اللّهِ وَ

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّٰهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

ص: 41

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

كانَ رَسوُلُ اللّهِ لا يَتَنَفَّسُ فِى الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ يَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِيهِ، حَتَّى يَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأكُلُ حَتّى نَجوُعَ وَ إِذَا اَكَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

اَبْغَضَ فِی اللّهِ وَ اَعْطَی فِی اللّهِ وَ مَنَعَ فِی اللّهِ فَهُوَ مِنَ الاَصْفِیاءِ.(1)

دوستی مؤمن با مؤمن برای رضای خدا، از بزرگ ترین رشته های ایمان است و کسی که برای خدا دوست بدارد و برای خدا با کسی دشمن باشد و برای خدا بخشش داشته باشد و برای خدا از دادن، خودداری کند، از برگزیدگان است.

خانواده ای که برای انجام وظایف و مسئولیت های خود در مسیر خشنودی خداوند گام برمی دارد، اگر به نتیجه هم نرسد، اندوهگین نمی شود؛ زیرا به وظیفه خویش عمل کرده است. چه بسیار نتایجی که آدمی به گمان خود، آنها را نیکو می شمارد، ولی در واقع، جز زیان نصیبش نمی شود. درباره نعمت ها نیز انسان باید خدامحور باشد و بخشنده واقعی را بشناسد و از او سپاس گزاریکند. ممکن است واسطه هایی این نعمت ها را به آدمی برسانند، ولی نباید هرگز سبب اصلی را فراموش کند. پیامبر گرامی اسلام در توصیه ای می فرماید:

اِنَّ مِنَ الْیَقِینِ اَنْ لاتُرْضِیَ اَحَداً بِسَخدا اللّهِ وَ لاتَحْمَدَ اَحَداً بِما آتَاکَ اللّهُ وَ لاتَذُمَّ اَحَداً عَلَی مَا لَمْ یُؤتِکَ اللّهُ.(2)

از نشانه های یقین آن است که برای رضای کسی، خدا را از خود خشمگین نسازی. در برابر نعمت هایی که خداوند به تو داده است، فردی را سپاس نگویی و در مورد آنچه خدا به تو نداده است، کسی را نکوهش نکنی.

ص: 10

1- تحف العقول، ص 48.
2- همان، ص 6.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد». (1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است. (2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند. (3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است. (4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

2. دوستی خدا

برترین گونه عشق و محبت که به آن عشق واقعی می گویند، حب به ذات لایزال الهی است. عاشق خداوند، دوستی او را بر هر چیزی مقدم می دارد و همه هستی خویش را برای محبت او فدا می کند. محبت به خدا در زندگی دنیوی، با کمک به نیازمندان، انجام خدمات خداپسندانه و اصلاح امور هم نوعان تجلی می یابد. پیامبر گرامی اسلام درباره کسی که محبت خدا را بر محبت بندگان ترجیح می دهد، می فرماید:

مَنْ اثَرَ مَحَبَّهَ اللّهِ عَلی مَحَبَّهِ النّاسِ کَفاهُ اللّهُ مَؤُنَهَ النّاسِ.(1)

هر که محبت خدا را بر محبت مردم ترجیح دهد، خداوند، او را از نیازمندی به مردم، کفایت می کند.

ص: 11

1- نهج الفصاحه، ش 2837.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

ص: 47

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَةٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

ص: 49

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

3. تلاوت قرآن

آدمی در طول زندگی و در رویارویی با مسائل گوناگون مادی به زنگارها و آلودگی هایی دچار می شود که برای زدودن آن، به تصفیه معنوی و درونی نیاز دارد. یکی از بهترین راه های تصفیه ناخالصی ها، تلاوت قرآن است. قرآن، اکسیر گران بهایی است که با هر چه برخورد کند، به آن رنگ خدایی می دهد و ناخالصی ها را به نورانیت و صفا تبدیل می کند. در حقیقت، کلام قرآن، معجون شفابخش و داروی هر دردی است که خدای بزرگ، آن را برای تصفیه دل های بیمار قرار داده است. با تلاوت آیات الهی، قلب انسان نورانی می شود و معنویت خاصی، سراسر وجود آدمی را فرا می گیرد و احساس آرامش و آسایش به او دست می دهد. پس بیاییم ساعتی از شب یا روز را به این مهم اختصاص دهیم که پیامبر اسلام فرموده است:

إِنَّ هذِهِ الْقُلوُبَ تَصْدَءُ کَمایَصْدَءُ الحَدیدُ. قِیل فَما جَلاءُها؟ قالَ: ذِکْرُ الْمَوْتِ وَ تِلاوَهُ الْقُرْانِ.(1)

دل ها مانند آهن زنگ می زند. گفتند: «صیقل آن چیست؟» فرمود: «یاد مرگ و خواندن قرآن».

ص: 12

1- نهج الفصاحه، ش 934.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد». (1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است. (2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند. (3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است. (4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.

2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص :53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

4. مهربانی و محبت

دایره عطوفت و مهربانی آنچنان در رسول گرامی اسلام گسترده بود که از نزدیک ترین فرد خانواده اش گرفته تا اصحاب و یاران و نیز کودکان و یتیمان و حتی گمراهان و اسیران را دربرمی گرفت. در حقیقت، این رفتار، شعاعی تابناک از انوار الهی در سرزمین وجود پاک پیامبر گرامی اسلام بود که: «فبمارَحْمَهٍ مِن اللّه ِ لِنْتَ لَهُمْ؛ رحمت خدا، تو را با ایشان مهربان گردانید». (آل عمران: 159)

پیامبر به مؤمنان و دوستداران رسالتش محبت و عاطفه ای خاص داشت. آن حضرت پیوسته جویای حال اصحاب خود بود و از آنان دل جویی می کرد. اگر سه روز یکی از آنها را نمی دید، احوال او را می پرسید. اگر می گفتند به سفر رفته است، برای او دعا می کرد و اگر حاضر بود، به دیدن او می رفت و چنانچه بیمار بود، از وی عیادت می کرد.(1)

ص: 13

1- سنن النبی، ص 51.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دخترىچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَةٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.
(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

5. حیا

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: «اَلاِسْلامُ عُرْیانٌ فَلِباسُهُ الْحَیاء؛ اسلام، برهنه است و لباس آن حیاست». (1)

به درستی که حیا و پاک دامنی از ویژگی های اخلاقی اهل ایمان و خوی آزادگان است. الگوی کامل بشر یعنی پیامبر اسلام نیز مظهر حیا و عفت بود. ایشان چنان به زیور حیا و عفت آراسته بود که از کارهای مباحی هم که تا اندازه کمی شایبه کم عفتی در آن می رفت، دوری می جست. امام صادق علیه السلام درباره این خصلت پسندیده حضرت می فرماید:

اذا جَلَس لَمْ یَحُلَّ حِبْوَتَهُ حَتّی یَقومَ جَلیسُهُ. (2)

وقتی پیامبر با کسی می نشست، تا او حضور داشت، حضرت لباسش را از تن درنمی آورد.

همچنین از ابی سعید خدری نقل شده است که:

کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله اَشَدَّ حَیاءً مِنَ الْعَذراءِ فی خِدْرِها وَ کانَ اِذا کَرِهَ شَیْئا عَرَفْناهُ فِی وَجْهِهِ. (3)

رسول خدا صلی الله علیه و آله از دختران پس پرده باحیاتر بود و چنان بود که هنگامی چیزی را دوست نمی داشت، از قیافه آن حضرت می فهمیدیم.

ص: 14

1- اصول کافی، ج 2، ص 46.
2- بحارالانوار، ج 16، ص 184.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 17.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد». (1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است. (2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند. (3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است. (4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دخترچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.[1]

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاهً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الاْءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

پیوند حیا با ایمان چنان است که در زبان پیشوایان حق، قرین یکدیگر تعبیر شده اند که با رفتن یکی از آن دو، دیگری نیز می رود و کثرت حیا نشانه زیادی ایمان انسان است. حیا، از بهترین ویژگی های انسانی و عاقل ترین انسان ها باحیاترین آنهاست انسانی که حیا ندارد، خیری ندارد؛ چون همه حیا، خیر و نیکی است. آن گاه که حیا نباشد، هر کاری مجاز می شود. از پیامبر نقل شده است که اگر حیا نمی کنی، پس هر کاری برای تو مجاز است و آنچه خواستی، انجام می دهی؛(1) زیرا انسان آزاد از خدا و اباحی مذهب، هیچ قید و بندی بر خود نمی بیند، مگر آنچه حافظ منافع و تعلق های نفسانی اوست. آن را که حیا نیست، دارویی برای دردش نیست؛ چون بی حیایی، درد بی درمان است.

حیا از خدا، زمینه های بسیاری از گناهان را از بین می برد و انسان را از زشت کاری باز می دارد و آدمی را از عذاب و آتش نگه می دارد. از سوی دیگر، حیا و عفت چنان با یکدیگر پیوند دارند که گویا دوروی یک سکه اند. به بیان امیرمؤمنان علی علیه السلام، حیا و عفت دوشادوش یکدیگرند.(2) رابطه حیا و عفت دوسویه و تنگاتنگ است و ثمره حیا، عفت است. پس حیا عامل پاک دامنی است.(3)

ص: 15

1- عیون الاخبار، ج 1، ص 279.
2- غرر الحکم، ج 1، ص 32.
3- سیره نبوی، دفتر اول، ص 322.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]».(3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.[1]

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَةٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص :53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." (4 class="content_notelink" href="#content_note_60_4">)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

6. عزت نفس

پیشوایان حق به پیروان خود آموختند که عزت مؤمن در بی نیازی از مردم است. نبی مکرم اسلام می فرماید:

عِزُّ الْمُؤمِنِ اِسْتِغْناؤُهُ عَنِ النّاسِ.(1)

عزت مؤمن در بی نیازی او از مردم است.

البته این سخن به معنای بی نیازی انسان ها از یکدیگر در روابط اجتماعی نیست، بلکه به این معنا است که آدمی در روابط اجتماعی و رفع نیازها، همواره باید حفظ عزت نفس خود را در نظر داشته باشد. پیامبر عزت مند اسلام در سخنی دیگر می فرماید:

اُطْلُبُوا الْحَوائِجَ بِعِزَّهِ النَّفْسِ.(2)

خواسته های خود را با حفظ عزت نفس بخواهید.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در برخورد با مردم چنین رفتار می کرد تا جلوه بی نیازی از دیگران در آنها شکوفا شود. در این زمینه، از امام صادق علیه السلامروایت شده است که مردی از اصحاب پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله دچار تنگ دستی و سختی شد. روزی همسرش به وی گفت: کاش خدمت پیامبر می رسیدی و

ص: 16

1- شیخ عباس قمی، انوار البهیه، ص 221.
2- نهج السعاده، ج 8، ص 276.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

ص: 41

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». [(1)]

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. [(2)]

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»[(3)] هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.[(4)]

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».[(5)]

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.» (1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.» (2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد. (3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ. (4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

از او چیزی می خواستی. مرد خدمت پیامبر آمد و چون حضرت، او را دید، فرمود: هرکس از ما درخواستی داشته باشد، به او عطا کنیم و هرکس بی نیازی جوید، خداوند بی نیازش کند. مرد با خود گفت: منظور پیامبر جز من نیست. پس به سوی همسرش بازگشت و او را از این ماجرا آگاه کرد. زن گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز بشر است و از حال تو آگاه نیست. او را آگاه ساز. مرد دوباره نزد پیامبر آمد و چون حضرت، او را دید، همان جمله را فرمود و این کار سه بار تکرار شد. در نتیجه، مرد رفت و کلنگی عاریه گرفت و راهی صحرا شد. قدری هیزم برید و آورد و به نیم چارک آرد فروخت و آن را به خانه برد و خوردند. فردای آن روز هیزم بیشتری آورد و فروخت. او پیوسته کار می کرد و می اندوخت تا کلنگی خرید. او هر روز بر اندوخته های خود می افزود تا دو شتر و غلامی خرید و توانگر شد و حال او نیکو گشت. روزی خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و گزارش داد که چگونه برای درخواست آمده بود و از پیامبر چه شنید. حضرت فرمود: من که گفتم: «هر کس از ما چیزی درخواست کند، به او عطا کنیم و هر کس بی نیازی جوید، خداوند بی نیازش کند».(1)

عزت و کرامت انسان چنان ارزشمند است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

اِسْتَغْنُوا عَنِ النّاسِ وَلَوْ بِشَوْصِ السِّواکِ.(2)

ص: 17

1- مشکاه الانوار، صص 184و185.
2- من لا یحضره الفقیه، ج 2، ص 71.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

كانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأكُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَكَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظّا غَليظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإِیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است.(1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97."
(4)"class="content_notelink" href="#content_note_60_4">)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

از مردم بی نیاز باشید، هر چند با ترکِ خواستن چوب مسواک.

پیامبر کرامت و عزت در همین باره برای پرهیز از درخواست کردن می فرماید:

لَوْ یَعْلَمُونَ ما فِی الْمَسْأَلَهِ ما هَشَی اَحَدٌ یَسْأَلُهُ شَیْئاً.(1)

اگر مردم می دانستند در درخواست کردن چه (زشتی ها و آبروریزی هایی) نهفته است، هرگز کسی از کسی چیزی درخواست نمی کرد.

پیامبران، الگوی مناعت طبع و بی نیازی از مردم بودند و می کوشیدند تا دیگران را به نیازمندی همراه با عزت دعوت کنند. پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله در یکی از سفارش های خود به ابوذر غفاری رحمه الله می فرماید:

یا اَباذَر اِیّاکَ وَ السُّؤالَ فَاِنَّهُ ذُلٌّ حاضِرٌ وَ فَقْرٌ تَتَعَجَّلُهُ وَ فِیهِ حِسابٌ طَوِیلٌ یَوْمَ الْقِیامَهِ.(2)

ای ابوذر! از درخواست کردن (اظهار نیاز و نداری) بپرهیز؛ چون این کار، ذلت نقد است و فقری است که خود به استقبال آن رفته ای و این کار در روز قیامت، حساب طولانی خواهد داشت.

حضرت علی علیه السلام نیز می فرماید:

این سخن پیامبر را بپذیرید که فرمود: هر کس درِ درخواست بر خود بگشاید، خداوند درِ نیاز بر او باز کند.(3)

ص: 18

1- الجامع الصغیر، ج 2، ص 431.
2- وسائل الشیعه، ج 6، ص 308.
3- کافی، ج 4، ص 19.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.

3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

ص: 39

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

ص: 40

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

ص: 41

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

ص: 47

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاهً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

7. وقت شناسی

فرصت همانند ابر است و به سرعت می گذرد و بازگشتی ندارد. هنر مردان خردمند در بهره برداری از وقت است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

اِنّ لِرَبِّكُمْ فی اَیّامِ دَهْرِكُمْ نَفَحاتٍ اَلا فَتَعَرَّضُوا لَها.(1)

در ایام زندگی تان نسیم های رحمتی می وزد. مراقب باشید خود را در معرض آنها قرار دهید.

ایشان در سخنی دیگر در بهره برداری نیکو از فرصت ها می فرماید:

مَنْ فُتِحَ لَهُ بابٌ مِنَ الخَیرِ فَلْیَنْتَهِزْهُ فَإِنَّهُ لایَدْری مَتی یُغْلَقُ عَنْهُ.(2)

هر کس که برای او دری از خیر گشوده شد، آن را غنیمت شمارد؛ چون او نمی داند چه زمانی آن را بر او می بندد.

به راستی که زندگی کوتاه است و فرصت ها زودگذر و تنها سرمایه گران بهای آدمی برای دست یابی به کمال وخودسازی، بهره برداری درست از وقت است. اگر آن را قدر نداند و در راه خدمت به هم نوعان و رضایت خداوند به کار نگیرد، جز حسرت و پشیمانی چیزی برای او به همراه ندارد.

ص: 19

1- بحارالانوار، ج 68، ص 221.
2- متقی هندی، کنزالعمال، ج 15، ص 791.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

ص: 49

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإِیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97."
(class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

حضرت رسول می فرماید:

اِغْتَنِمْ خَمْساً قَبْلَ خَمْسٍ شَبابَکَ قَبْلَ هِرَمِکَ وَ صِحَّتَکَ قَبْلَ سُقْمِکَ و فَراغَکَ قَبْلَ شُغْلِکَ وَحَیاتَکَ قَبْلَ مَوْتِکَ و غِناکَ قَبْلَ فَقْرِکَ.(1)

پنج چیز را پیش از پنج چیز غنیمت شمار: جوانی را پیش از پیری؛ سلامتی را پیش از بیماری؛ فراغت را پیش از سرگرم شدن؛ زنده بودن را پیش از مرگ و بی نیازی را پیش از فقر و نداری.

یکی از مصداق های برجسته وقت شناسی و ارزشمند شمردن آن، تنظیم کارها است. رسول گرامی اسلام، اوقات خود را به سه بخش تقسیم کرده بود: بخشی برای خدا که در این بخش به عبادت و نماز و نیایش و تهجد می پرداخت. بخشی برای خانواده و گفت وگو و انس گرفتن با آنان و تأمین نیازهای روحی و عاطفی آنان و بخش دیگر را برای رسیدگی به امور مردم گذاشته بود.(2)

از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرمود:

کُن عَلی عُمْرِکَ أَشَحَّ مِنکَ عَلی دِرْهَمِکَ وَ دینارِکَ.(3)

بر عمر خود، بخیل تر از درهم و دینارت باش.

ص: 20

1- مشکاه الانوار، ص 298.
2- مکارم اخلاق، ص 13.
3- همان، ص 460.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «كانَ رَسُولُ اللّهِ يَأكُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، كَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَكَلَهُ وِ اِذَا كَرِهَهُ تَرَكَهُ وَ لا يُحَرِّمُهُ عَلَى غَيْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْكُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1) هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

8. غیرت مندی

غیرت؛ یعنی احساس مسئولیت در برابر حفظ ناموس از لغزش ها و پرتگاه های خلاف عفت و نگهبانی از حریم عفت همسران، خواهران و دختران و دیگر افراد خانواده و در یک نگاه گسترده، غیرت نسبت به خواهران دینی. رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

کانَ أَبِی إِبراهِیمُ غَیُورا وَ أَنا أَغْیَرُ مِنْهُ وَ أَرْغَمَ اللّه ُ أَنْفَ مَن لایَغارُ مِنَ المُؤمِنینَ.(1)

پدرم ابراهیم خلیل علیه السلام بسیار غیرتمند بود و من از او غیرتمندتر هستم و خداوند بینی مؤمنانی را که بی غیرت هستند، به خاک بمالد.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در سخنی دیگر می فرماید: «إِنَّ اللّه َ لَیُبْغِضُ الرَّجُلَ یَدخُلُ عَلَیهِ فِی بَیتِهِ فَلا یُقاتِلُ؛

همانا خداوند مبغوض دارد آن مردی را که بیگانه ای (برای هتک ناموس) وارد خانه او می شود، ولی با آن بیگانه نمی جنگد».

در همین زمینه آمده است حَکَم بن ابی العاص، پدر مروان و عموی عثمان

روزی وارد خانه پیامبر شد. پیامبر که متوجه چشم چرانی او گشته بود،

حربه ای به دست گرفت و از حجره بیرون آمد و حَکَمْ را دنبال کرد تا

دستگیرش کند و به مجازات برساند. حَکَمْ گریخت. پیامبر دستور داد: «او و

ص: 21

1- من لا یحضره الفقیه، ج 3، ص 444، ح 4540.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.
(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

فرزندش را از شهر بیرون کنید و آن گاه آن دو را به طایف تبعید کردند».

رسول گرامی اسلام می فرماید: «إِنَّ الغَیرةَ مِنَ الإیمانِ؛ به راستی که غیرت جزو

ایمان است.» نیز می فرمود: «إِنَّ مُوسی کانَ غَیُورا؛ همانا موسی علیه السلام بسیار غیرتمند

بود.» ایشان در سفارشی همگانی می فرماید: «یا أَیُّهَا النّاسُ اتَّخِذُوا السَّراوِیلاتِ

فَإِنَّها مِن أَسْتَرِ ثِیابِکُمْ وَ حَصِّنُوا بِها نِسائَکُم إذا خَرَجْنَ؛ ای مردم! شلوارهای (پوشاننده

پاها) برگیرید که پوشاننده ترین لباس شما است و به وسیله آنها عفت زن های

خود را هنگام بیرون آمدن از خانه حفظ کنید».

رسول خدا صلی الله علیه و آله سوگند یاد کرد که چند نفر وارد بهشت نمی گردند. از

جمله فرمود: «کسی است که غیرت نمی ورزد، وارد بهشت نمی شود.» از سوی دیگر

فرمود: «همانا بوی خوش بهشت از فاصله مسیر پانصد سال به مشام می رسد، ولی به مشام

عاق والدین و بی غیرت نمی رسد».

در روایات، شخص بی غیرت به شدت نکوهش شده است؛ زیرا

بی اعتنایی او سبب رها شدن زن و دختر و خواهر او و گسترش فحشا و

منکرات و انحراف های جنسی می شود.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

ص: 41

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

كانَ رَسوُلُ اللّهِ لا يَتَنَفَّسُ فِى الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ يَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِيهِ، حَتَّى يَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأكُلُ حَتّى نَجوُعَ وَ إِذَا اَكَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

ص: 47

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

ص: 49

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.
(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

9. همسر داری

رسول اکرم صلی الله علیه و آله با همسران خود با عطوفت و عدالت رفتار می کرد.(1) در مورد زنان نهایت رفق و مدارا را به کار می برد و تندخویی و بدزبانی همسران خود را تحمل می کرد.

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در لحظه های آخر حیاتش نیز مدارا با زنان و رعایت مقتضیات فطرت آنان را یادآور شد. در مقام توضیح و تمثیل فرمود:

زن به استخوان خمیده دنده ها می ماند و در همان وضعی که هست، سودمند است و اگر بخواهند آن را راست کنند، می شکند و ضایع می شود.(2)

ایشان با تأکید بر حسن معاشرت با زنان می فرمود:

همه مردمان دارای خصلت های نیک و بد هستند و مرد نباید تنها جنبه های ناپسند را در نظر بگیرد و همسر خود را ترک کند؛ چون هرگاه از یک خصلت او ناراضی می شود، خُلق دیگرش مایه خشنودی اوست و این دو را باید روی هم به شمار آورد.(3)

ص: 23

1- صحیح بخاری، ج 4، ص 34.
2- همان، ج 7، ص 26.
3- صحیح مسلم، ج 4، ص 178.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

ص: 39

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97."
(class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

آن حضرت، کسانی را که از تلاش برای آسایش خانواده خودشان کوتاهی می کنند، لعن و نفرین می کرد و می فرمود:

از رحمت خدا دور باد کسی که خانواده خود را ضایع کند و آنها را به حال خود واگذارد.(1)

رسول اللّه صلی الله علیه و آله به مردان سفارش می کرد:

کسی که همسری گرفته است، باید او را گرامی بدارد.(2) اگر مرد به زنش بگوید «تو را دوست دارم»، هرگز از دل زن بیرون نمی رود.(3)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، محبت به زنان و چشم پوشی از اشتباه های آنها را مستحب می شمرد(4) و می فرمود:

بهترین شما کسانی هستند که برای زنان خود بهترین باشند و من از همه شما برای خانواده ام بهترم.(5)

1- گوشه ای از اخلاق محمد صلی الله علیه و آله، ص 17؛ برگرفته از: وسائل الشیعه، باب العفوعن الزوجه.
2- سنن ابی داوود، ج 2، ص 214.
3- اصول کافی، ج 5، ص 569.
4- وسائل الشیعه، ج 14، ص 121.
5- من لایحضره الفقیه، ج 3، ص 443.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّٰهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّٰی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّٰه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّٰه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دخترچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.» (1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.» (2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد. (3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ. (4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.[(1)]

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

كانَ رَسوُلُ اللّهِ لا يَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ يَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِيهِ، حَتَّی يَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأكُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَكَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت». (1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.» (2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.» (3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الاْءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظّا غَليظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص :53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1) هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد. (3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." (class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

10. کار در خانه

رسول اللّه صلی الله علیه و آله به مردان می فرمود: «خدمت شما به همسرانتان صدقه به شمار می آید.» (1) ایشان در کلامی به حضرت علی علیه السلاممی فرماید:

ای علی! از من بشنو و من جز آنچه خدایم فرمان داده است، نمی گویم. هر مردی که همسرش را در (کار) خانه کمک کند، به تعداد موهای اندامش، یک سال عبادت برایش به شمار می آورند؛ سالی که روزهایش روزه بوده و شب هایش را به پاخاسته باشد. ای علی! کسی که در خدمت خانواده اش در خانه باشد و خودخواهی نورزد، آفریدگار، نامش را در دیوان شهیدان می نگارد و برای هر قدمش، یک حج و یک عمره پاداش می دهد.

ای علی! ساعتی را در خدمت همسر بودن، برتر از هزار سال پرستش و هزار حج و هزار عمره و آزاد کردن هزار برده و شرکت در هزار جهاد و عیادت هزار بیمار و حضور در هزار نماز جمعه و شرکت در هزار تشییع جنازه و سیرکردن هزار گرسنه و آزاد کردن هزار اسیر است. چنین کسی چشم از جهان فرونخواهد بست، جز آنکه جایگاهش را در بهشت خواهد دید. ای علی! خدمت به همسر، کفاره گناهان بزرگ است و خشم پروردگار را فرو می نشاند.(2)

در سیره رسول اکرم صلی الله علیه و آله، کار مرد در خانه با ارزش تلقی شده است و خود ایشان در خانه به همسرانش کمک می کرد.(3)

1- کنز العمال، ج 16، ص 408.
2- بحارالانوار، ج 101، ص 132؛ برگرفته از: هم نام گل های بهاری، ص 201.
3- معارف و معاریف، ج 4، ص 1831.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.

3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

ص: 38

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْكُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

ص: 44

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.[1]

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در خانه، لباس خود را می دوخت، در را باز می کرد و گوسفند و شتر را می دوشید. هرگاه خدمت کارش خسته می شد، گندم یا جو دستاس می کرد. گوشت را قطعه قطعه می کرد و در گرفتاری های خانواده اش به آنان یاری می رساند. به هنگام خواب، آب وضوی خود را آماده می ساخت.(1) پیامبر اسلام درباره احترام به زنان می فرمود:

اَلا خَیْرُکم خَیْرُکُمْ لِنِسائِهِ (لاَِهْلِهِ) وَاَنَا خَیْرُکُمْ لِنسائی (لاَِهْلی).(2)

آگاه باشید که بهترین شما کسانی هستند که با زن های خود مهربان تر باشند و من از این نظر بهترین شمایم.

ص: 26

1- سنن النبی، ص 73.
2- وسائل الشیعه، ج 14، ص 122.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت». (1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.» (2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.» (3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص :53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97."
(class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

11. تحکیم روابط زناشویی

عفو و گذشت(1)

انسان ها کم و بیش اهل لغزشند و بهترین شان کسانی هستند که از اشتباه های دیگران چشم بپوشند و عیب های همدیگر را بزرگ جلوه ندهند که این خود، به خوشی ها و زیبایی زندگی می افزاید. این صفت نیکو، در زندگی زناشویی اهمیت ویژه ای می یابد؛ زیرا زن و شوهر در کنار هم زندگی می کنند و در صورت چشم نپوشیدن از لغزش های طرف مقابل، وجودشان برای همدیگر تحمل ناپذیر خواهد بود.

زن و شوهر باید رضایت همدیگر را جلب کنند و از انجام دادن کارهایی که کدورت و ناراحتی به دنبال دارد، بپرهیزند. البته ناممکن است که زن و شوهر به طور کامل بدون خداا و لغزش باشند. بنابراین، در این گونه موارد باید از خداهای یکدیگر درگذرند تا زندگی به کام آنها گوارا و شیرین شود؛ زیرا چنانچه در این باره سخت گیری کنند و از اشتباه هم چشم نپوشند، زندگی یا به کام آنان تلخ می شود یا آن را از دست می دهند. بیشترین سفارش اسلام در مورد مسائل خانوادگی نیز گذشت و چشم پوشی زن و شوهر از کج خلقی ها و اشتباه های یکدیگر است.

ص: 27

1- مجله طوبی، ش 8 ، صص 146 _ 152 با تلخیص.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

ص: 41

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأْکُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاَخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

كانَ رَسوُلُ اللّهِ لا يَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ يَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِيهِ، حَتَّی يَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأكُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَكَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاهً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز می فرمود: «زن بد، عذر شوهرش را نمی پذیرد خداهایش را نمی بخشد». (1)

هرگاه اختلافی میان همسران پدید آید، شایسته است هر کدام چند لحظه با خود خلوت کنند و ازخود بپرسند: آیا اشتباه از من نبود؟ و وقتی به پاسخ مثبت رسیدند، با کمال شهامت، از همسر خود عذرخواهی کنند و بدانند با این کار، هرگز کوچک نخواهند شد؛ چون به دستور خدا عمل می کنند. طرف مقابل نیز باید بدون منت گذاری، پذیرای پوزش او باشد تا بدین ترتیب، صفا و صمیمیت بر خانه حکم فرما و نشاط و شادابی آن حفظ شود.

نشان دادن علاقه

بنای خانواده بر پایه محبت استوار است. با مهر و دوستی، بسیاری از کاستی ها جبران می شود و بدون آن، بسیاری از خصلت های پسندیده دیگر درک نمی شود. در زندگی زناشویی، الفت و مهربانی، دل ها را به هم نزدیک می سازد و امید و اطمینان را در وجود همسر می نشاند. محبت زن و شوهر نسبت به یکدیگر می تواند به وسیله زبان یا با روش های مختلف در عمل و در موقعیت های گوناگون بیان شود. اظهار دوستی نیز باید با بیان کلماتی صریح و عاشقانه شکل بگیرد تا روح غبار گرفته در مسیر زندگی به پاکی بدل شود و نشاط و شادابی در رگ های زندگی جریان یابد.

محبت، امری قلبی است، ولی تا در قالب رفتارها و واکنش های متقابل نمود

1- بحارالانوار، ج 103، ص 235.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دخترِبچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاهً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97."
(class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

نیابد، کسی از آن آگاه نمی شود. برخی با این فکر که من همسرم را دوست دارم و خدا نیز می داند، پس چه نیازی است او را از این علاقه آگاه کنم، از محبت کردن به همسر خود غافل می شوند، در حالی که بنا بر روایت امامان معصوم علیهم السلام، دوست داشتن تنها کافی نیست، بلکه باید همسر را از میزان عشق و مهربانی خود باخبر سازیم.

از رسول گرامی اسلام روایت است: «هر چه ایمان انسان کامل تر باشد، به همسرش بیشتر اظهار محبت می کند».(1)

پرهیز از چشم و هم چشمی

یکی از موضوع های مهمی که از آغاز زندگی مشترک می تواند بنیان خانواده را برهم زند، توقع های نامحدود و حاکم شدن روح تجمل گرایی و رقابت مادی است.

زنان خانه دار اگر مدیریت امور خانه را بر محور قناعت و پرهیز از خرج های بیهوده و تشریفاتی تنظیم نکنند و از شوهر خود انتظارهای بی جا و خارج از توان مالی او داشته باشند، باید در انتظار رخ دادن تنش باشند؛ زیرا یا همسرشان به خواسته های افزون طلبانه آنان بی توجهی می کند که این کار به بگومگو و درگیری می انجامد یا به دنبال برآوردن خواسته های بی حساب آنان می رود. در صورت دوم، افزون بر آنکه باید بسیاری از گرفتاری ها را

1- همان، ص 228.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

ص: 38

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

ص: 47

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.
(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97."
(class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

تحمل کند، امکان دارد زندگی شان به حرام نیز آلوده شود.

بی شک اگر بانوی خانه این عادت زشت اخلاقی را کنار بگذارد، احساس رضایت و بی نیازی خواهد کرد و محیطی سرشار از صفا و صمیمیت ایجاد می شود و خود و همسرش از آن لذت می برند.

رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

هر زنی که با شوهرش سازگار نباشد و او را به چیزهایی وادار کند که بیش از توانایی اوست، اعمالش به درگاه خدا پذیرفته نمی شود و در قیامت به غضب پروردگار جهان گرفتار می آید.(1)

ص: 30

1- همان، ص 244.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَهً مَشْکُورَهً تَصِلُ بِها نِعْمَهَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». (1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. (3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

ص: 50

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97."
(4)(class="content_notelink" href="#content_note_60_4">

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

12. پاسداشت مقام مادر

مقام مادر نزد رسول اللّه صلی الله علیه و آله از اهمیت خاصی برخوردار بود. ایشان هم خود به والدین سببی و نسبی احترام می نهاد و هم دیگران را به این کار تشویق می کرد. روزی حضرت رسول صلی الله علیه و آله به بالین جوانی رفت که در حال جان دادن بود، ولی جان دادن بر او بسیار سخت و دشوار می نمود. حضرت او را صدا زد. پاسخ داد. پیامبر فرمود: «چه می بینی؟» عرض کرد: دو نفر سیاه چهره را می بینم که روبه روی من ایستاده اند و از آنها می ترسم. آن جناب پرسید: آیا این جوان مادر دارد؟ مادرش آمد و عرض کرد: بلی یا رسول اللّه ! من مادر او هستم. حضرت پرسید: آیا از او راضی هستی؟ عرض کرد: راضی نبودم، ولی اکنون به واسطه شما راضی شدم. آن گاه جوان بی هوش شد. وقتی به هوش آمد، باز حضرت او را صدا زد. پاسخ داد. فرمود: چه می بینی؟ عرض کرد: آن دو سیاه چهره رفتند و اکنون دو نفر سفیدرو و نورانی آمدند که از دیدن آنها من خشنود می شوم. سپس از دنیا رفت.(1)

کسانی که به مادر خود خدمت می کردند، نزد پیامبر خدا ارزش والایی داشتند. داستان اویس قرنی در این میان جذابیت ویژه ای دارد. گویند اویس شتربانی می کرد و از مزد آن، مخارج خود و مادرش را تأمین می کرد. یک

ص: 31

1- داستان ها و پندها، ج 1، ص 140.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

ص: 49

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد. (1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإيمانَ لِمَنْ لَم يَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ يَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

روز از مادر اجازه خواست که برای زیارت پیامبر به مدینه رود. مادرش گفت: اجازه می دهم به شرط آنکه بیش از نصف روز در مدینه توقف نکنی. اویس حرکت کرد. وقتی به خانه حضرت رسید، پیامبر نبود. به ناچار اویس پس از یکی دو ساعت توقف، بدون دیدن پیامبر به یمن بازگشت. چون حضرت به خانه برگشت، پرسید: این نور کیست که در این خانه تابیده است؟ گفتند: شتربانی که اویس نام داشت، به اینجا آمد. هرچه منتظر ماند، شما نیامدید و بازگشت. پیامبر فرمود: آری، اویس در خانه ما این نور را به هدیه گذاشت و رفت. آن گاه درباره او فرمود:

تَفُوحُ رَوائِحُ الْجَنَّهِ مِنْ قِبَلِ قَرَنٍ وا شَوْقَاه اِلَیْکَ یَا اُوَیْسَ الْقَرنِی.(1)

نسیم بهشت از جانب یمن و قرن می وزد. چه بسیار مشتاقم به دیدارت، ای اویس قرنی!

همچنین آورده اند که مردی مادر سالخورده اش را به دوش گرفته بود و او را در اطراف کعبه، طواف می داد. هنگام طواف، پیامبر را دید. از آن حضرت پرسید: آیا حق مادرم را ادا کردم؟ پیامبر فرمود: نه، حتی یک نفس او را جبران نکرده ای.(2)

پیامبر همواره خاطره رحلت مادر مهربان را با خود داشت، به گونه ای که پس از گذشت پنجاه و پنج سال، در سفر عمره القضاء همین که گذارش به مزار

1- بحارالانوار، ج 42، ص 155.
2- تفسیر فی ظلال القرآن، ج 7، ص 415.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد». (1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است. (2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند. (3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است. (4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

ص: 38

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.[1]

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْأصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطٌّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاهً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظّا غَليظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص :53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

مادر افتاد، چنان اشک از دیدگانش فروریخت که همه حاضران را به گریه انداخت. ایشان می فرمود: «مهر و محبت مادرم را به خاطر آوردم».(1)

1- همان، ص 125.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد». (1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است. (2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند. (3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است. (4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

ص: 40

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

ص: 47

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

ص: 48

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

13. تربیت دینی فرزندان(1)

مسئولیت پدر و مادر در تربیت دینی فرزندان، از هنگام انتخاب همسر، آغاز و در زمان انعقاد نطفه و سپس دوران بارداری سنگین تر می شود. نگاهی گذرا به دستورهای اسلام در این باره، اهمیت نهاد خانواده را در این مکتب نشان می دهد. پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله برای داشتن فرزند خوب، ابتدا بر گزینش همسر شایسته تأکید دارد. ایشان می فرمود:

أُنْظُرْ فی أَیِّ شَیءٍ تَضَعُ وَلَدَکَ فَاِنَّ الْعِرْقَ دَسّاسٌّ.(2)

ببین نطفه خود را در چه محلی قرار می دهی؛ زیرا رگ و ریشه خانوادگی بر فرزندان اثر می گذارد.

هر چند تربیت، خود، واژه ای عالی است که همه کردارها و فعالیت های والدین را در تمامی زمینه ها شامل می شود، منظور ما در اینجا آراستن فرزند به آداب اسلامی است. این مهم، از پیش از انعقاد نطفه آغاز می شود و در دوران بارداری، زمان تولد و دوران کودکی و دوره های پس از آن ادامه می یابد. این مسئولیت به اندازه ای با اهمیت است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرماید:

لَأَنْ یُؤَدِّبَ اَحَدُکُم وَلَدَه خَیرٌ لَه مِنْ أنْ یَتَصدَّقَ بِنِصْفِ صاعٍ کُلَّ یَوْمٍ.(3)

اگر هر یک از شما به تربیت فرزند خود بپردازد، برای او نیکوتر از آن

1- مجله طوبی، ش 4، صص 151 _ 155 با تلخیص.
2- شیخ عباس قمی، تتمه المنتهی، ص 12.
3- مستدرک الوسائل، ج15، ص 166.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْأَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست». [1]

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. [2] روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد. [3]

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّهَ يُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهـِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص :53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد.(2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند.(3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

ص: 59

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

است که هر روز نیمی از درآمد خود را در راه خدا صدقه بدهد.

همچنین ایوب بن موسی از پیامبر خدا روایت می کند: «ما نَحَلَ والِدٌ وَلَدا نَحْلاً أَفْضَلَ مِن أَدَبٍ حَسَنٍ؛ هیچ هدیه ای از طرف پدر به فرزند، بهتر از حُسن ادب و تربیت نیکو نیست».(1)

والدین با تربیت صحیح، بهترین میراث را برای فرزندان خود بر جای می گذارند؛ زیرا بنا به فرمایش پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله: «ما وَرَّثَ والِدٌ ولَدَهُ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ؛ هیچ میراثی از ادب و تربیت صحیح برای فرزند بهتر نیست».(2)

معمولاً بر نوزاد نامی نهاده می شود که تا پایان عمر بدان خوانده می شود. نام های زیبا و با معنا و محتوای اسلامی، نشان دهنده شخصیت خانوادگی هر فرد است. بنابراین، پدر و مادر باید بر این مسئولیت خویش آگاه باشند و برای فرزندان خود نام های نیک انتخاب کنند. ابن عباس از پیامبر خدا نقل می کند که فرمود: «حَقُّ الوَلَدِ عَلَى الْوالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ وَ يُحَسِّنَ أَدَبَهُ؛ حق فرزند بر پدر آن است که نام خوبی بر او بگذارد و به بهترین شکل تربیتش کند».(3)

امیرالمؤمنین علی علیه السلام از رسول گرامی اسلام روایت می کند: «اولین هدیه ای که هر یک از شما به فرزندش می بخشد، نام خوب است. پس، بهترین نام را برای فرزند خود انتخاب کنید».(4)

ص: 35

1- همان، ص 164.
2- کنز العمال، ج16، ص 460.
3- کنز العمال، ج16، ص 477.
4- شیخ حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج15، ص 122.

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.(1)

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الْاخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد.(2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.[1]

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

کانَ رَسوُلُ اللّهِ لا یَتَنَفَّسُ فِی الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ یَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِیهِ، حَتَّی یَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأکُلُ حَتّی نَجوُعَ وَ إِذَا اَکَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

ص: 47

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطَّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.[1]

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.[2]

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.
(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

ص: 54

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

ص: 58

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد. (3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60

در اخبار اسلامی آمده است روزی مردی درحالی که دست فرزندش را گرفته بود، به حضور رسول خدا صلی الله علیه و آلهرسید و پرسید: این فرزند من چه حقی بر من دارد؟ حضرت فرمود: «نام خوبی برایش برگزینی و خوب تربیتش کنی و او را در جایگاهی نیکو قرار دهی».(1)

مسئولیت دیگر والدین، سوادآموزی به فرزندان است. تلاش در ایجاد انگیزه برای آموختن، ویژگی ارزشمند و برجسته یک خانواده فرهنگی و رشدیافته است و این علاقه را باید والدین در فرزندان خود به وجود آورند.

در روایتی زیبا از پیامبر اکرم نیز آمده است:

از حقوقی که فرزند بر پدر دارد، سه چیز است: نام نیکی برای او انتخاب کند، خواندن و نوشتن یادش دهد و چون به سن بلوغ برسد، همسری برایش برگزیند.(2)وبرگرفته از نشریه طوبی است." class="content_notelink" href="#content_note_36_3">(3)

پیامبر گرامی اسلام چون صبح می شد، بر سر فرزندان و نوه هایش دست (مِهر) می کشید. بوی فرزند را از بوهای بهشت می دانست و می فرمود: «فرزندانتان را زیاد ببوسید.» روزی یکی از فرزندان را روی زانوی خود نشانده بود و می بوسید و به او محبت می کرد. در این هنگام، مردی از اشراف خدمت حضرت رسید و با دیدن این صحنه به حضرت عرض کرد: من ده

1- همان، صص 123 و 124.
2- همان، ص 210.
3- از ابتدای مطالب مربوط به تربیت دینی فرزندان، انتخاب نام نیک و سوادآموزی تا این قسمت برگرفته از نشریه طوبی است.

پسر دارم و تا به حال هیچ کدامشان را برای یک بار نبوسیده ام. پیامبر از این سخن چنان عصبانی شد که رنگ صورتش برافروخته و سرخ شد. آن گاه فرمود: «کسی که به دیگران رحم نکند، خدا نیز به او رحم نخواهد کرد».(1)

آن حضرت می فرمود: «کودکان، گل های خوش بوی خداوندند.» به همین دلیل، آنها را در دامن خویش می نشانید و می بوسید. بسیار دیده می شد که بر دهانشان بوسه می زد و می فرمود:

فرزندانتان را بسیار ببوسید. برای هر بوسه تان در بهشت، مقامی است. حتی فرشتگانی می آیند و مرتبه هایی برایتان به تعداد بوسه هایتان می نویسند.

همچنین می فرمود:

دادن هدیه باید از دختران آغاز شود، همانا پروردگار والامرتبه با دختران و زنان مهربان است و کسی که با آنان مهربان تر باشد، بسان کسی است که از بیم خداوند والامرتبه گریسته است.(2) کسی که دختری داشته باشد و او را نیازارد و تحقیر نکند و پسرانش را بر او برتری ندهد، خداوند او را وارد بهشت می کند.(3) آن کس که سه دختر داشته باشد و آنان را تربیت کند و شوهر دهد و با آنان به نیکی رفتار کند، پاداش وی بهشت است.(4)

پیامبر اسلام به والدین سفارش می کرد:

1- همنام گل های بهاری، صصص 212 و 213.
2- بحارالانوار، ج 9، ص 212.
3- همان، ص 321.
4- جامع الصغیر، ج 2، ص 622.

با فرزندانتان به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید با شما به نیکی و مهربانی و عدالت رفتار شود.(1)

روزی مردی را دید که یکی از دو فرزندش را می بوسد و دیگری را نمی بوسد. فرمود: «چرا با آنها به عدالت رفتار نمی کنی؟»(2)

تبعیض میان فرزندان، در روحیه فرزندان آثار نامطلوبی به جا می نهد. والدین نباید به یکی از فرزندان محبت فراوان نشان دهند، ولی با دیگری، سرد و عادی برخورد کنند. این گونه برخوردها، بذر حسادت و دشمنی را در فرزندان، بارور و آنان را به عقده خودکم بینی دچار می سازد. بکوشیم همیشه محبت را به مساوات میان فرزندانمان تقسیم کنیم؛ زیرا پیامبر گران قدر اسلام می فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَیْنَ اَوْلادَکُمْ حَتّی فِی الْقُبَلِ.(3)

خداوند، عدالت و برابری میان فرزندان را دوست دارد، حتی در بوسیدن هایتان.

در حدیثی می فرماید: «زمانی که به خردسالان وعده ای دادید، بدان وفا کنید؛ چون آنان شما را روزی دِه خود می پندارند».(4)

عبداللّه بن عامر می گوید: من کودک بودم که حضرت به خانه ما آمد. رفتم که بازی کنم، مادرم صدایم زد و گفت: عبداللّه ، بیا تا چیزی به تو بدهم.

1- بحارالانوار، ج 101، ص 92.
2- همان، ج 71، ص 84 .
3- نهج الفصاحه، ش 754.
4- همان، ج 101، ص 73.

پیامبر فرمود: چه می خواهی به او بدهی؟ مادرم گفت: خرما. رسول گرامی فرمود: اگر به او نمی دادی، دروغ گو به شمار می آمدی.(1)

ایشان می فرمود: «فردی که کودک دارد، باید با او کودکی کند.»(2) آن حضرت نیز می فرمود: «اَکْرِمُوا اَوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُمْ؛ به فرزندان احترام گذارید و آداب شان را نیکو کنید [آداب نیکو را به آنها بیاموزید]». (3)

پیامبر کرامت همچنین می فرمود:

اِذَا سَمَّیْتُم الْولَدَ فَأَکْرِمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِی الْمَجالِسِ وَ لَاتُقَبِّحوا لَهُ وَجْها.(4)

وقتی نام فرزندتان را می برید، او را گرامی دارید و در مجالس جای نشستن را برای او باز کنید (احترامش کنید) و نسبت به او ترش رو نباشید.

رسول اللّه صلی الله علیه و آله می کوشید با بازی کردن و هدیه دادن به کودکان، آنان را خوشحال کند. پس در این باره سفارش می کرد:

کسی که دختربچه خویش را خوشحال کند، مانند این است که برده ای از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد کرده باشد و کسی که پسر بچه خود را خوشحال کند، همانند این است که از خوف خدا، اشک ریخته باشد.(5)

ص: 39

1- سنن ابی داوود، ج 2، ص 475.
2- کنز العمال، ج 16، ص 457.
3- همان، ص 456.
4- جامع الاخبار، ص 124.
5- بحارالانوار، ج 101، ص 69 ، ص 94.

خود ایشان با همه عظمتی که داشت، در کوچه و بازار به کودکان سلام می کرد و می فرمود این کار را می کنم تا پس از من نیز سنت گردد.(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چون در نماز می شنید که کودکی گریه می کند، نمازش را طول نمی داد تا مادرش به او رسیدگی کند.(2)

چون نوزاد کوچکی را برای دعا یا نام گذاری به حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می آوردند، حضرت برای احترام صاحبش، او را در دامن خود می گذارد. گاهی اتفاق می افتاد که کودکی دامن پیامبر را آلوده می کرد. کسی که این صحنه را می دید، بر سر کودک فریاد می کشید، ولی نبی اکرم صلی الله علیه و آلهمی فرمود: با تندی، از ادرار کودک جلوگیری نکنید تا اینکه ادرارش تمام شود. هنگامی که دعا یا نام گذاری تمام می شد، والدین کودک با خوشحالی، کودک خویش را می گرفتند و آزردگی و ملالت خاطری در پیامبر احساس نمی کردند. هنگامی که آنان می رفتند، حضرت، لباس خود را تطهیر می کرد.(3)

نیز آورده اند که زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد. عایشه، سه دانه خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه هایش، یک دانه خرما داد و خرمای دیگر را نیز نصف کرد و باز به هریک از بچه ها نیمی از آن را داد. وقتی پیامبر به خانه بازگشت، عایشه جریان را برای آن

1- همان، ج 3، ص 209.
2- علل الشرایع، ج 2، ص 33.
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 25.

حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از عمل آن زن تعجب کردی؟ خدا به خاطر رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.[(1)]

1- سنن ابن ماجه، ج 2، ص 1210.

14. خوردن و آشامیدن

14. خوردن و آشامیدن

آن حضرت به خوردن نوع خاصی از غذا مقید نبود. «کانَ رَسُولُ اللّهِ یَأکُلُ الْاَصْنافَ مِنَ الطَّعامِ؛ پیامبر خدا هر نوع غذایی را می خورد». (1)

آن حضرت هیچ گاه از غذا بدگویی نمی کرد و آن را، نوعی ناسپاسی در برابر نعمت الهی می دانست:

ماذَمَّ طَعَاماً قَطُّ، کَانَ اِذَا اَعْجَبَهُ اَکَلَهُ وِ اِذَا کَرِهَهُ تَرَکَهُ وَ لا یُحَرِّمُهُ عَلَی غَیْرِهِ. (2)

هرگز از طعامی بدگویی نکرد. اگر از غذایی خوشش می آمد، می خورد و اگر دوست نداشت، نمی خورد و برای دیگران هم ممنوع نمی کرد.

ایشان ظرف غذا را با انگشتان مبارکش پاک می کرد و می فرمود: «برکت غذای آخر ظرف بیشتر است.»(3) هرگاه طعام و سفره را در مقابل حضرت می نهادند، ابتدا بسم اللّه می گفت؛ آن گاه چنین دعا می کرد:

اَللّهُمَّ اجْعَلْها نِعْمَةً مَشْکُورَةً تَصِلُ بِها نِعْمَةَ الْجَنَّهِ.(4)

خدایا، این را نعمتی سپاس گزاری شده قرار بده؛ نعمتی که آن را به نعمت بهشت پیوند دهی.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «آن حضرت از آغاز بعثت تا دم مرگ، هرگز درحال تکیه دادن غذا نخورد».(5)

ص: 42

1- مکارم الاخلاق، ص 26.
2- وسایل الشیعه، ج 24، ص 435.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 143.

5- سنن النبی، ص 162.

رسول خدا صلی الله علیه و آله در آغاز و پایان غذا خوردن و آب نوشیدن «بسم اللّه» و «الحمدللّه» می گفت. هرگاه آب می نوشید، آب را به صورت مکیدن می نوشید، نه با یک نفس و به صورت بلعیدن و می فرمود: «درد کبد، از بلعیدن آب به یک نفس پدید می آید.»(1) ابن مسعود می گوید: «حضرت رسول، آب را با سه نفس می نوشید، نه یک سره و پیوسته و در هر بار «بسم اللّه» می گفت و در پایانش خدا را شکر می کرد.»(2) ابن عباس نیز روایت کرده که آن حضرت را دیده که با دو نفس آب می خورد.(3) رسول خدا صلی الله علیه و آله گاه در ظرف های بلوری که از شام می آوردند، آب می نوشید. گاهی نیز در کاسه های چوبی یا سفالی و زمانی در مشت های خویش آب می نوشید و می فرمود: «هیچ ظرفی به گوارایی دست نیست.» گاهی هم از دهانه مشک آب می نوشید. گاهی ایستاده، گاهی سواره و در هر ظرفی که پیش می آمد. شربت خنک را هم دوست داشت، ولی می فرمود:

سَیِّدُ الْاَشْرِبَهِ فی الدُّنْیا وَ الاْخِرَهِ الْماءُ.(4)

آب، سرور همه نوشیدنی ها در دنیا و آخرت است.

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: 43

1- همان، ص 169.
2- همان.
3- همان.
4- مکارم الاخلاق، ص 31.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی غذایی می خورد، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و بهتر از آن را روزی ما گردان. هنگامی که شیر یا شربتی می نوشید، می گفت: بارخدایا! در آن به ما برکت عطا کن و از آن روزی ما گردان.(1)

حضرت امام رضا علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: برترین خوردنی اهل دنیا و آخرت، گوشت است و پس از آن، برنج. و فرمود: شربت عسل را هر کس به شما تعارف کرد، رد نکنید. فرمود: انار بخورید که هر دانه آن در معده قرار می گیرد، دل را روشن می سازد و شیطان را چهل روز بیرون می راند. و فرمود: سرکه، نان خورش نیکویی است. خانواده ای که سرکه داشته باشند، فقیر نمی شوند. و فرمود: بر شما باد به روغن زیتون که آن تلخی صفرا و سودا را می گشاید و بلغم را می برد و عصب را قوی می سازد و بیماری را برطرف می کند و اخلاق را نیکو و وجود (یا نَفَس) را پاکیزه و غم را برطرف می سازد. و فرمود: برترین خوراک دنیا و آخرت، گوشت است و برترین نوشیدنی دنیا و آخرت، آب است و من سرور فرزندان آدمم و فخر نمی کنم.(2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرکه و روغن زیتون را بیشتر از نان خورش ها دوست می داشت. یک بار بر ام سلمه وارد شد و آن بانو پاره نانی خدمت پیامبر آورد. پیامبر فرمود: خورشی داری؟ عرض کرد: نه ای رسول خدا، جز سرکه چیزی ندارم. فرمود: «سرکه، خورش خوبی است. خانه ای که در آن سرکه باشد،

1- عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج 2، ص 39.
2- همان، ج 1، صص 34 و 36.

بی چیز نیست».(1)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خربزه را با شکر و با خرما می خورد و خوردن هندوانه را نیز با خرما دوست داشت و از سبزی ها، ریحان را دوست داشت و از نگاه کردن به ترنج سبز و سیب سرخ خوشش می آمد. (2) روزی غذایی داغ برای پیامبر آوردند. حضرت فرمود:

خداوند آتش را طعام ما نساخته است. بگذارید خنک و قابل خوردن شود که غذای داغ، بی برکت است و شیطان در آن بهره ای دارد.(3)

گفته اند: پیامبر شامگاه پنج شنبه در مسجد قبا روزه اش را گشود و فرمود: آیا چیزی برای نوشیدن هست؟ اوس بن خولی الانصاری قدح بزرگی از شربت شیر و عسل برای ایشان آورد. پیامبر آن را چشید و از دهان دور کرد و فرمود:

این دو نوشیدنی است؛ یکی از آنها کافی است. من آن را نمی خورم و بردیگران حرام هم نمی کنم، ولی خودم برای خدا فروتنی می ورزم و هرکس برای خدا فروتنی کند، خدا او را بالا می برد و هر کس تکبر کند، خداوند او را پایین می کشد و هر کس در معاش به اقتصاد و میانه روی عمل کند، خدا به او روزی می بخشد و هر کس تبذیر و زیاده روی کند،

1- فروع کافی، ج 2، ص 172.
2- همان، ص 181.
3- همان، صص 170 و 171.

خدا او را محروم می سازد و هر کس از مرگ بسیار یاد کند، خدا او را دوست می دارد.(1)

ص: 46

1- اصول کافی، ج 2، ص 122.

15. بهداشت و آراستگی

15. بهداشت و آراستگی

دین اسلام، همگان را به رعایت بهداشت و سلامت جسم فرا خوانده است. پیامبر گرامی اسلام نیز که رفتارش همواره الگوی مسلمانان است، در مورد بهداشت، سیره پسندیده ای داشت. در این باره آمده است:

كانَ رَسوُلُ اللّهِ لا يَتَنَفَّسُ فِى الاِناءِ اِذَا شَرِبَ فَإِذَا اَرَادَ أَنْ يَتَنَفَّسَ اَبْعَدَ الاِناءَ عَنْ فِيهِ، حَتَّى يَتَنَفَّسَ.(1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی آب می نوشید، در ظرف آب، نفس نمی کشید، (بازگشت نفس را در آب داخل نمی کرد) بلکه هر وقت می خواست نفس بکشد، ظرف آب را از دهان دور نگه می داشت.

ایشان در پاسخ به این پرسش که چرا مسلمانان کمتر بیمار می شوند، فرمود:

نَحْنُ قَوْمٌ لانَأكُلُ حَتّى نَجوُعَ وَ إِذَا اَكَلْنَا لانَشْبَعُ.(2)

ما جمعیتی هستیم که تا وقتی کاملاً گرسنه نشویم، غذا نمی خوریم و چون غذا می خوریم، خود را کاملاً سیر نمی کنیم.

ایشان به مسواک دهان و دندان بسیار توجه می کرد، به گونه ای که:

دیده نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله قضای حاجت کند، مگر اینکه پس از آن وضو می ساخت و وضو را با

1- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 32.
2- سنن النبی، ص 181.

مسواک کردن آغاز می کرد. (1)

دندان های حضرت پیوسته براق و سفید بود. ایشان در خواص و آثار مسواک می فرمود:

اَلسِّوَاکُ مُطَهِّرَهٌ لِلْفَمِ وَ مَرْضَاهٌ لِلرَّبِّ وَ جَعَلَهَا مِنَ السُّنَّهِ الْمُؤَکَّدَهِ.(2)

مسواک هم پاکیزه کننده دهان است، هم موجب رضای الهی است و از سنت های مؤکدی است که خداوند قرار داده است.

رسول گرامی اسلام با گرفتن ناخن، مالیدن روغن به بدن، سرمه کشیدن، زدودن موهای زاید و کوتاه کردن شارب، مسلمانان را به اهمیت دادن به بهداشت فرا می خواند. ایشان درباره کوتاه کردن ناخن می فرماید:

مَنْ قَلَّمَ اَظْفارَهُ یَوْمَ الْجُمُعَهِ اَخْرَجَ اللّهُ مِنْ اَنامِلِهِ داءً وَ اَدْخَلَ فِیها شِفاءً.

هر کس ناخنش را روز جمعه بگیرد، خداوند درد را از انگشتانش بیرون کند و شفا را در آن وارد سازد.(3)

آراستگی و زیبایی ظاهری در سنت رسول الله صلی الله علیه و آله جایگاه ویژه ای داشت. ایشان همواره موهایش را شانه می زد و لباسش همیشه تمیز بود. هنگام خروج از خانه، در آینه نگاه می کرد. رنگ کفش و لباس آن حضرت نیز با هم متناسب بود. عمامه ای که بر سر می نهاد، به قامتش برازندگی ویژه ای می داد و

1- محجه البیضاء، ج 1، ص 296.
2- محدث قمی، سفینه البحار، ج 1، ص 674 .
3- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 123.

بر جذبه و ابهتش می افزود. ایشان می فرمود: اِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبَّ الْجَمالِ.(1)

همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد.

محمد بن جریر طبری دراین باره می نویسد:

عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که به آینه نگاه می کرد و موی سرش را صاف می کرد و شانه می زد و چه بسا در برابر آب، موی سر خود را منظم می کرد و خود را نه تنها برای خاندانش، بلکه برای اصحاب خویش می آراست و می فرمود: خدا دوست دارد که بنده اش وقتی برای دیدن برادران از خانه بیرون می رود، خود را آماده کند و بیاراید.(2)

پیامبر گرامی اسلام همواره از بوی خوش استفاده می کرد، چنان که دراین باره آمده است:

کَانَ رَسوُلُ اللّه صلی الله علیه و آله یُنْفِقُ عَلَی الطِّیبِ اَکْثَرَ مِمّا یُنْفِقُ عَلَی الطّعامِ.(3)

رسول الله صلی الله علیه و آله برای عطر و بوی خوش، بیش از غذا پول خرج می کرد.

وارد شده است مردی ژولیده و با ریش بلند و نامنظم خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد. حضرت فرمود:

این مرد روغن پیدا نکرده است، تا موهایش را صاف و منظم کند؟ بعضی از شما نزد من می آیید، درحالی که قیافه شیطان را دارید.(4)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می فرماید:

1- نهج الفصاحه، ص 159.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 36.
3- همان، ص 66.
4- محجه البیضاء، ج 1، ص 309.

اِنَّ اللّٰهَ یُبْغِضُ الْوَسَخَ وَ الشَّعَثَ.(1)

پروردگار، چرک و ژولیدگی را دشمن می دارد.

امام باقر علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا از هیچ راهی نمی گذشت مگر آنکه هر کس پس از ساعت ها از آنجا گذر می کرد، از بوی خوشی که از ایشان مانده بود، می فهمید آن حضرت از آنجا گذشته است. هیچ نوع عطری برایش نمی آوردند، مگر آنکه از آن به خود می مالید و می فرمود: بوی عطر، مطبوع و خوب و حمل آن، آسان است.(2)

1- نهج الفصاحه، ح 741.
2- مکارم الاخلاق، ج 1، ص 66.

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

16. نرم خویی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

رسول اللّه صلی الله علیه و آله، مدارا و نرم خویی با دیگران را زینت آدمی می شمارد و می فرماید: «إِنَّ الرِّفقَ لَمْ یُوضَعْ عَلی شَی ءٍ إِلا زانَهُ وَ لانُزِعَ مِن شَی ءٍ إِلا شانَهُ؛ نرمی با هیچ چیز همراه نشد جز اینکه آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر اینکه آن را زشت ساخت».(1)

ایشان نرم خویی را مایه استحکام دوستی ها می داند و نرم خویان را از پاداش و ثواب بهره مند می شمارد و می فرماید:

هیچ دو نفری با هم دوستی نکنند جز اینکه پاداش آن کس که با دوستش نرم تر باشد، بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوب تر است.

پیامبر رحمت در سخنی دیگر فرموده است: «إِذا أَرادَ اللّه ُ بِأَهلِ بَیْتٍ خَیرا أَدْخَلَ عَلَیْهِمْ بابَ رِفقٍ؛ هرگاه خداوند خیر خانواده ای را بخواهد، در نرمی را به روی آنان می گشاید.»(2) همچنین رسول گرامی می فرماید: «إِنَّ اللّه َ عَزَّوَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرِّفقَ فِی الأَمْرِ کُلِّهِ؛ خداوند عزوجل، مهربان است و نرمی در هر کاری را دوست دارد.»(3) در حقیقت، بهره مندی از مدارا به فرموده پیامبر اسلام، نشان دهنده خردمندی آدمی است: «اَعْقَلُ النّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ؛ خردمندترین مردم با مداراترین آنها با مردم است.» رسول اللّه از پیروانش می خواهد که با یکدیگر با ملایمت برخورد کنند و بر یکدیگر سخت نگیرند. ایشان می فرماید:

ص: 51

1- میزان الحکمه، ج 5، ص 2106.
2- همان، ص 2106.
3- همان، ص 2110.

همانا این دین استوار است. پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت، به سوار درمانده ای می مانید که نه راهی پیموده و نه مرکبی (با نشاط) بر جای نهاده است.(1)

در سخنی دیگر می فرماید: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْاءِیمانِ وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَیْشِ؛ مدارا کردن با مردم نصف ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان نصف زندگی است».(2)

امام صادق علیه السلام نقل می کند که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «أَمَرَنی رَبِّی بِمُدَارَاهِ النَّاسِ کَمَا أَمَرَنِی بِأَدَاءِ الْفَرائِضِ؛ خداوند به من، به مدارا کردن با مردم دستور داد، همان گونه که به انجام واجبات دستور داد».(3)

امام حسین علیه السلام به نقل از پدرش درباره این صفت رسول اللّه صلی الله علیه و آله می فرماید: «کانَ رَسُولُ اللّه ِ صلی الله علیه و آله دائِمَ البِشْرِ سَهْلَ الخُلُقِ لَیِّنَ الْجَانِبِ لَیْسَ بِفَظٍّ وَ لا غَلِیظٍ؛ پیامبر همیشه خوش رو و خوش خو و نرم خو بود و خشن و درشت خوی نبود».(4)

خداوند متعال نیز از این صفت حضرت محمد صلی الله علیه و آله با عظمت یاد کرده است و می فرماید:

ص: 52

1- همان، ص 2110؛ کافی، ج 2، ص 86.
2- میزان الحکمه، ج 4، ص 1638.
3- اصول کافی، ج 2، ص 117.
4- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 318.

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظّا غَلیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (آل عمران: 159)

در پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگ دل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند. بنابراین، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه.

ص: 53

17. همسایه داری

17. همسایه داری

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است:

کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را آزار نمی دهد.(1)

همسایه خوب آن نیست که همسایه اش را آزار ندهد، بلکه همسایه خوب آن است که آزار همسایه را هم تحمل کند.(2)

حضرت صادق علیه السلام فرمود:

مردی از انصار خدمت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من خانه ای در فلان محله خریده ام. نزدیک ترین همسایه ام کسی است که نه از شر او ایمنم و نه به نیکی او امیدوارم. پیامبر به علی علیه السلام و سلمان و اباذر (راوی می گوید چهارمی را فراموش کرده ام گمان می کنم مقداد باشد) دستور داد در میان مسجد با صدای بلند بگویند: «لاَإِیمانَ لِمَنْ لَم یَأمَنْ جارُهُ بَوائِقَهُ؛ ایمان ندارد کسی که همسایه خویش را از آزار و شر خود ایمن نگرداند.» پس از آن فرمود: «اعلام کنید تا چهل خانه از چهار طرف چپ و راست، جلو و عقب، همسایه به شمار می روند».(3)

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تفسیر آیه «وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» (ماعون: 4) می فرماید:

کسی که همسایه اش را از ماعون (یعنی نیازهای ضروری زندگی) منع کند، خداوند در قیامت او را از خیر خود منع می کند و او را به خودش

1- همان، ج 43، ص 62 .
2- همان، ج 77، ص 320.
3- وسایل الشیعه، ج 12، ص 125.

وامی گذارد و کسی که خدا او را به حال خود واگذار کند، در بدترین حالت خواهد بود.(1)

حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمود:

هماره جبرئیل درباره همسایه سفارش می کرد، تا بدان جا که گمان کردم همسایه ارث می برد؛ کسی که به پروردگار و روز رستاخیز، باور دارد، همسایه اش را نیازارد.(2)

ایشان نیازردن همسایه را تا بدان جا گسترش داد که فرمود: «اگر سگ همسایه ات را بزنی، همسایه ات را آزرده ای.»(3) در نبرد تبوک نیز فرمود: کسی که همسایه اش را می آزارد، همراه ما نیاید. به ایشان گفتند: فلان زن روزها روزه می گیرد و شب ها عبادت می کند و در راه خدا انفاق می کند، ولی همسایه اش را با زبانش می آزارد. فرمود: خیری در او نیست و از دوزخیان است. گفتند: بانوی دیگری است که تنها نمازهای واجبش را می خواند و تنها ماه مبارک رمضان روزه می گیرد، ولی همسایه اش را نمی آزارد. حضرت فرمود: او از بهشتیان است.(4)

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمود:

حق همسایه بر آدمی این است: اگر همسایه اش از او پول طلبید، به او وام

1- نورالثقلین، ج 5، ص 679 .
2- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 422.
3- همان، ص 423.
4- همان، صص 423 _ 424.

دهد. اگر به همسایه اش نیکی رسید، به او تبریک بگوید. اگر به همسایه اش گزندی رسد، دلداری اش دهد، اگر میوه ای می خرد، به او هدیه دهد. اگر به رایگان چیزی نمی بخشد، پس آن را پنهانی به خانه خویش بَرَد. خانه اش را چنان بلند نسازد که مانع عبور باد و نسیم شود، مگر با اجازه او. به فرزندش چیزی ندهد که بچه های همسایه خشمگین شوند.

همسایه ها سه دسته اند: دسته اول سه حق دارد: حق مسلمان بودن؛ حق همسایگی و حق خویشاوندی. دسته دوم دو حق دارد: حق اسلامی و حق همسایگی. گروه سوم نیز همسایگان کافرند که تنها از حق همسایگی برخوردارند.(1)

1- مستدرک الوسائل، ج 8 ، ص 424.

18. صله رحم

18. صله رحم

پیامبر گرامی اسلام می فرمود:

کسی که پیوند خویشاوندی را گسسته است، با ما هم نشین نمی شود؛ چون لطف خداوند بر گروهی که میان آنان قطع رحم شده است، فرود نمی آید.(1)

به گفته جابر بن عبداللّه ، روزی رسول گرامی خطاب به مسلمانان فرمود:

ای مسلمانان! از خداوند پروا کنید و با خویشان پیوند برقرار سازید. همانا بوی بهشت از فاصله هزار سال راه استشمام می شود، ولی کسی که پیوند خویشی بگسلد، آن را استشمام نمی کند.(2)

همچنین نقل است که فردی خدمت حضرت رسید و گفت: خویشاوندی دارم که با آنها رابطه دارم، ولی آنان آزارم می دهند. تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم. رسول اللّه صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه خدا هم تو را ترک می کند! گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده است، عطا کن. با کسی که از تو بریده است، رابطه برقرار کن. از کسی که بر تو ستم روا داشته، درگذر. هرگاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود.(3)

ص: 57

1- مازندرانی، شرح اصول کافی، ج 9، ص 202.
2- مستدرک الوسائل، ج 9، ص 206.
3- بحارالانوار، ج 7، ص 92.

با خویشاوندان خود می پیوست، بی آنکه آنان را بی جهت بر دیگران برتری دهد. ایشان می فرمود:

نیکوکاری و صله رحم، عمرها را طولانی؛ شهرها را آباد و دارایی را زیاد می کند، گرچه انجام دهندگان آن بدکاران باشند. کسی که به سوی خویشاوندی می رود تا با مال و جانش با او پیوند برقرار کند، آفریدگار والا، پاداش صد شهید را به وی عطا می فرماید و برای هر گامش چهل هزار پاداش می نویسد و چهل هزار گناه از وی می زداید و به همین مقدار بر درجه اش بیفزاید و گویا صد سال صبورانه خداوند را عبادت کرده است. (1)

آورده اند هنگامی که خواهر رضاعی پیامبر، شیماء را میان اسیران هوازن خدمت پیامبر آوردند و آن حضرت او را شناخت، ردای خویش را گسترد و به او فرمود: اگر دوست داری نزد ما باش. ما تو را محترم می داریم و محبت خواهیم کرد و اگر بخواهی نزد قوم خود بازگردی، تو را به سوی آنان بازمی گردانیم. شیماء خواست که نزد قوم خویش بازگردد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله نیز او را با هدایایی به سوی قومش روانه کرد. (2)

در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیده شد: برترین مردم کیست؟ حضرت فرمود: «کسی که بیشتر از دیگران از خدا بترسد، و پیوند خویشاوندی را به جا آورد و بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کند. (3)

1- همان، ج 71، ص 89.
2- سفینه البحار، ج 1، ص 417.
3- محجه البیضاء، ج 3، ص 428.

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

19. میهمان دوستی و آداب میهمانی

میهمان دوستی و میهمان نوازی از ویژگی های سخاوتمندان است. این کار در سیره رسول گرامی اسلام بسیار دیده می شود.

اگر مسلمانی به میهمانی پیامبر دعوت می شد، همراه آنان، نشسته بر زمین و بر روی هر چه که دیگران طعام می خورند، غذا می خورد. اگر میهمان داشت ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(1)

در سفره های جمعی، رسول خدا صلی الله علیه و آله، زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران بدون خجالت کشیدن، غذا بخورند.(2) می فرمود، هرکس از جلوی خودش غذا بخورد. آن حضرت غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد.(3)

هرگاه با جمعی به میهمانی می رفت، اگر کسی که دعوت نبود، با او و یارانش همراه می شد، نزدیک خانه میزبان که می رسیدند، می فرمود: تو را که

1- سنن النبی، ص 166.
2- محاسن، ص 448.
3- سنن النبی، ص 177.

دعوت نکرده اند، همین جا باش تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیریم.(1)
هرگاه میهمان به خانه وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید تا آنکه میهمان از طعام دست بکشد.(2)

سلمان فارسی می گوید: بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شدم و دیدم آن بزرگوار به پشتی تکیه داده است. آن پشتی را برای من گذاشت و فرمود: ای سلمان هر مسلمانی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و جهت احترام و بزرگداشت برای او پشتی بگذارد، خداوند او را می آمرزد.(3)

معاذ بن جبل می گوید: روزی میهمانی بر من وارد شد و من چیزی در خانه نداشتم، مگر مقداری نان خشک و آب گوشت که با خجالت آنها را نزد او گذاشتم. بعدها از پیامبر پرسیدم: آیا این کار اجری هم داشته است؟ حضرت فرمود: «اگر تمام فرشتگان آسمان ها جمع شوند، قادر نخواهد بود که ثواب این اطعام و اکرام را ذکر کنند».اجتماعی، ص 97." class="content_notelink" href="#content_note_60_4">(4)

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است:

هنگام ملاقات و اولین برخورد، سلام کنید و مصافحه کنید (یعنی به هم

ص: 60